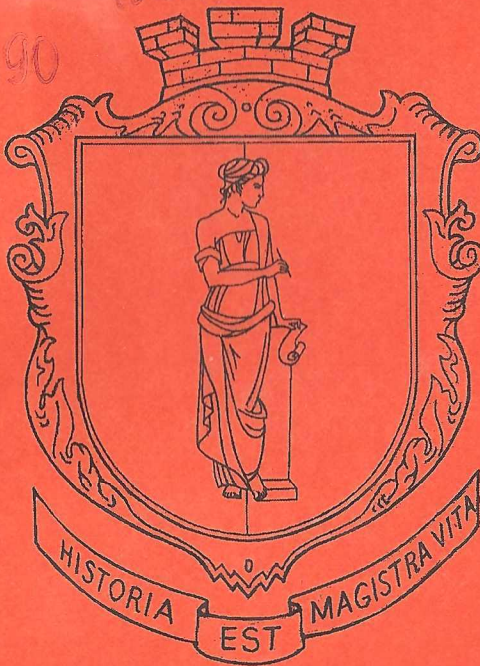

94(100)(082)

490

ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Випуск 3

ЯШИН В.О.

старший викладач

ПРАВО НА ОСВІТУ ЯК ОСНОВНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНСЬКЕ ПРАВО: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Питання прав і свобод людини і громадянина є на сучасному етапі найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світової співдружності. Стан справ у сфері забезпечення прав і свобод особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку держави і суспільства в цілому.

Теорія права і правова практика розрізняють поняття «права людини» і «права громадянина», віддаючи пріоритет правам людини перед правами громадянина.

Під поняттям «права людини» теорія права розуміє можливості, пов'язані з людською істотою, її існуванням і розвитком, тобто, необхідні для нормальної життєдіяльності в умовах сучасного суспільства [1,192].

Під поняттям «права громадянина» розуміються можливості, зумовлені сферою відносин людини з суспільством, державою та їхніми інституціями.

Конституція України, в свою чергу, визначає сім груп основних прав: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні.

Правова теорія, даючи визначення групам прав, зокрема, визначає культурні права як можливості доступу людини до духовних цінностей свого народу та всього людства, відносячи до цих прав і право на освіту. Такий же висновок можна зробити із аналізу тексту Конституції України і Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.

Конституційний Суд України [2] визначив, що право на освіту – це право людини на здобуття певного обсягу знань, культурних навичок, професійної орієнтації, які *необхідні для нормальної життєдіяльності* в умовах сучасного суспільства.

Рівень розвитку сучасного суспільства спроможний забезпечити доступ громадян до духовних цінностей свого народу та людства, незалежно від рівня їхньої освіти. Отримання освіти в сучасному суспільстві вже не є лише засобом, який забезпечував би доступ громадян до культурних надбань людства. Такий утилітарний підхід поступово зменшував би цінність освіти, в той час як ми спостерігаємо протилежну тенденцію.

Протягом певного історичного періоду, завершальна межа якого могла би бути віднесена до середини ХХ сторіччя, освіта дійсно слугувала засобом, так би мовити, «культурної емансипації» (беремо на себе всю відповідальність за недосконалість терміну). Таким чином, право на освіту лише надавало можливості відносно цієї «культурної емансипації». В цьому, назвемо його так, «старому суспільстві», засобом забезпечення соціалізації особи, тобто процесу засвоєння соціального досвіду, включення особи до системи суспільних відносин і самостійного відтворення нею цих відносин, слугували інші можливості: насамперед, політичні, економічні, а історично раніше – станові, тож віднесення права на освіту до групи культурних прав було обумовленим і виправданим.

В сучасному суспільстві освіта є необхідним засобом соціалізації особистості, фундаментальною умовою реалізації її основних політичних, економічних, а, звідтак, соціальних та екологічних прав. Відсутність можливості забезпечити достатній рівень освіти позбавляє громадянина реалізувати власні здібності, отримати кваліфіковану роботу, унеможливує або обмежує можливості професійного і кар'єрного зростання, обмежує можливості реалізації економічних прав, призводить до маргіналізації особи, виштовхує її за межі суспільного поступу.

Зважаючи на це, слід, на наш погляд, відносити право на освіту, по-перше, до основних прав людини, а не прав громадянина, по-друге, до групи громадянських прав, а не замикаючи її і вузьких межах групи культурних прав. Таким чином, право на освіту, з одного боку, отримувало б такий же міжнародно-правовий захист і статус, як і основні права людини, а з іншого боку, гарантування права на освіту в кожній конкретній державі ставало б таким же предметом уваги міжнародної спільноти, як і інші громадянські права.

Література

1. Правознавство / Авт. кол. Демський С.Є., Ковальський В.С., Колодій А.М., – К., 2003.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень ч.3 ст. 53 Конституції України (справа про доступність і безоплатність освіти), справа N 1-4/20044.